

ŠIAULIŲ APYGARDOS ADMINISTRACINIS TEISMAS

S P R E N D I M A S

LIETUVOS RESPUBLIKOS VARDU

2014 m. balandžio 22 d.

Šiauliai

Šiaulių apygardos administracinio teismo teisėjas Arvydas Martinavičius, sekretoriaujant Daliai Semaškaitei, nedalyvaujant pareiškėjui L. Š., nedalyvaujant atsakovo Lietuvos valstybės, atstovaujamos Šiaulių tardymo izoliatoriaus, atstovui, viešame teismo posėdyje išnagrinėjo bylą pagal pareiškėjo L. Š. skundą atsakovui Lietuvos valstybei, atstovaujamai Šiaulių tardymo izoliatoriaus, dėl neturtinės žalos priteisimo.

Teismas, išnagrinėjęs pateiktą skundą,

n u s t a t ė :

Pareiškėjas L. Š. skunde prašė Šiaulių apygardos administracinio teismo prašė iš atsakovo Lietuvos valstybės, atstovaujamos Šiaulių tardymo izoliatoriaus, priteisti 36 000 Lt neturtinei žalai atlyginti.

Pareiškėjas nurodė, kad jis Šiaulių tardymo izoliatoriuje buvo kalinamas nuo 2011-11-10 iki 2013-05-14, buvo kalinamas kameroje, kuriose vienam asmeniui nebuvo užtikrinamas 3,6 kv. m, o pagal Europos teisę – 5 kv. m gyvenamasis plotas, nors Europos teisė net gyvuliams numato iki 10 kv. m. Būnant perpildytose kameroje jautėsi pažemintas, buvo ribojama jo judėjimo laisvė, dėl to buvo apėmusi depresija. Dėl prastų apšvietimo sąlygų suprastėjo regėjimas, netinkamai buvo atliekamos kratos, atvykstant į Šiaulių tardymo izoliatorių, kaltinamasis buvo verčiamas, esant žemai temperatūrai, išsirengti nuogai, dėti daiktus į nešvarias dėžes. Nurodė, kad Šiaulių tardymo izoliatoriaus administracija pažeidė jo subjektinę teisę būti kalinamam kameroje, kuriose vienam asmeniui tektų ne mažiau kaip 5 kv. m gyvenamojo ploto. Be to, buvo pažeista jo konstitucinė teisė į orumą. Aplinkybė, kad Šiaulių tardymo izoliatoriaus administracija neturėjo galimybių dėl kalinimo vietų stygiaus pareiškėjo laikyti kameroje, atitinkančiose higienos normų reikalavimus, neatleidžia valstybės nuo atsakomybės dėl neturtinės žalos atlyginimo.

Atsakovas Lietuvos valstybė, atstovaujama Šiaulių tardymo izoliatoriaus, atsiliepime nurodė, kad su pareiškėjo skundu nesutinka ir prašo jį atmesti kaip nepagrįstą.

Kalėjimų departamento prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos direktoriaus 2010 m. gegužės 11 d. įsakymo Nr. V-124 „Dėl didžiausio tardymo izoliatoriuje ir areštinėje leidžiamų laikyti asmenų skaičiaus ir minimalaus ploto, tenkančio vienam asmeniui, tardymo izoliatoriaus ir areštinės kameroje nustatymo“ 1.3 punktas nustato, kad iki Laisvės atėmimo vietų modernizavimo strategijos įgyvendinimo priemonių 2009–2017 metų plane, patvirtintame Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2009 m. rugsėjo 30 d. nutarimu Nr.1248, numatytų priemonių įgyvendinimo vienam

asmeniui tenkantis minimalus plotas tardymo izoliatoriaus ir areštinės kameroje negali būti mažesnis kaip 3,6 kv. m.

Kaip matyti iš Šiaulių tardymo izoliatoriaus Įskaitos skyriaus 2014-02-25 pažymos Nr. 69/06-879 „Dėl L. Š. laikymo Šiaulių tardymo izoliatoriuje“, pareiškėjas į Šiaulių tardymo izoliatorių pirmą kartą buvo etapuotas 2011-10-21 ir įstaigoje periodiškai laikytas iki

2013-05-10. Pareiškėjas buvo laikomas įstaigoje kameroje, kurių plotas nuo 17,78 kv. m iki 18,81 kv. m. Kameroje buvo laikoma iki 8 asmenų. Kadangi kameroje esančių asmenų skaičius niekada nėra pastovus, pareiškėjui periodiškai tekdavo nuo 2,22 kv. m (kameroje Nr. 86) iki 6,27 kv. m (kameroje Nr. 48) gyvenamojo ploto, o tai leidžia daryti išvadą, kad tik tam tikrais atvejais pareiškėjui galimai teko mažesnis kalnimo kameros plotas nei nustatyta norma, o periodiškai ji netgi buvo viršijama.

Pareiškėjas Šiaulių tardymo izoliatoriuje per skundžiamą laikotarpį iš viso buvo laikomas 491 dienas. Pasivaikščiojimo laiku (1 val. per dieną), medicininių apžiūrų metu, prausimosiirtyje metu asmenys nebūna gyvenamojoje kameroje. Pareiškėjo pretenzijos atsakovui už šį laikotarpį laikytinos nepagrįstomis ir nesuteikiančiomis pagrindo Šiaulių tardymo izoliatoriaus pareigūnų veiksmus pripažinti neteisėtais. Nenustačius dėl šio laikotarpio Šiaulių tardymo izoliatoriaus neteisėtų veiksmų (vienos iš viešosios atsakomybės sąlygų), pareiškėjo reikalavimas dėl žalos atlyginimo už šį laikotarpį negali būti tenkinamas.

Pareiškėjo laikymo Šiaulių tardymo izoliatoriuje metu dėl sąlygų atitikimo higienos normų reikalavimams kameroje Nr. 57 2013-01-17 buvo atliktas Šiaulių visuomenės sveikatos centro patikrinimas, kameroje buvo užfiksuotas pelėsis, sienų dažai atsilupę, būtinas remontas, neužtikrintas pagrindinis valymas, žema temperatūra, netinkama apšvieta. Atlikus patikrinimą toje pačioje kameroje 2013-05-09, pelėsio neberasta

Teisės aktuose imperatyviai nustatyta pareiga patiems kameroje esantiems asmenims rūpintis švara ir tvarka patalpoje. Kamrų būklė priklauso pirmiausia nuo pačių jose laikomų asmenų elgesio: nesuinteresuoti palaikyti švarą ir tvarką ar tausoti įstaigos patalpas asmenys niokoja įstaigos turtą, blogina patalpų būklę. Atsakovas negali būti atsakingas už tai, jog įstaigoje kalnami asmenys nevykdo ar netinkamai vykdo jiems nustatytas pareigas, susijusias su laikymo sąlygomis kameroje. Atsakovas niekaip neišskyrė pareiškėjo iš kitų įstaigoje laikomų asmenų ir jam tyčia nesudarė blogesnių laikymo sąlygų ir netaikė kokių nors įstatymo nenumatytų apribojimų.

Atvykstantiems ir išvykstantiems suimtiesiems ir nuteistiesiems visa asmens krata įstaigoje buvo atliekama administracinės teritorijos pastato rūsyje esančioje apžiūros ir daiktų patikrinimo patalpoje. Pareiškėjo teiginiai dėl šalčio, purvo yra abstraktūs, netikslūs ir nepagrįsti objektyviais įrodymais, jų teisingumo įvertinti negalima.

Nors nei Bausmių vykdymo kodeksas, nei Suėmimo vykdymo įstatymo nuostatos, reglamentuojančios suimtųjų ir nuteistųjų izoliavimą, nereglamentuoja, kad nerūkantys asmenys turi būti izoliuoti laikomi nuo rūkančių asmenų, nuo 2010 m. Šiaulių tardymo izoliatoriuje taikoma praktika, kuomet į įstaigą atvykę asmenys jų pageidavimu yra paskiriami į dviejų tipų kameras – rūkančiųjų ir nerūkiančiųjų. Jokių nusiskundimų dėl laikymo su rūkančiais asmenimis pareiškėjas įstaigai nėra pateikęs, pats nėra nurodęs, kad yra nerūkantis, šios aplinkybės niekaip nepagrindžia, o skundžiasi abstrakčiai, tik dėl tariamo rūkančiųjų ir nerūkiančiųjų laikymo vienoje kameroje.

Remiantis aukščiau paminėtomis aplinkybėmis bei tuo, kad įstaiga pagal galimybes siekė įgyvendinti galiojančius teisės aktus ir nebuvo neigiamo veikimo, nukreipto išimtinai prieš pareiškėją, pareiškėjo laikymas teisės aktų neatitinkančiomis sąlygomis buvo su pertraukomis ir tik periodinis, neigiamas veikimas buvo mažareikšmis ir nesukėlęs ilgalaikių neigiamų pasekmių, prašo pareiškėjo skundą dėl žalos atlyginimo atmesti kaip nepagrįstą.

Pareiškėjo L. Š. skundas tenkintinas iš dalies.

Pareiškėjas nagrinėjamą administracinį ginčą iškėlė dėl neturtinės žalos atlyginimo, kurią kildina iš to, kad Šiaulių tardymo izoliatoriuje jam nebuvo užtikrinta minimali gyvenamojo ploto norma, buvo laikomas kameroje, neatitinkančiose higienos normų.

Teismas pažymi, kad valstybės ir savivaldybės pareiga atlyginti žalą (viešojoje civilinė atsakomybė), pagal Lietuvos Respublikos civilinio kodekso (toliau – ir LR CK) 6.271 straipsnio nuostatas, kyla dėl valstybės ir savivaldybės valdžios institucijų neteisėtų aktų, nepriklausomai nuo konkretaus valstybės tarnautojo ar kito valstybės valdžios institucijos darbuotojo kaltės. Civilinei atsakomybei atsirasti paprastai yra būtinos keturios sąlygos: 1) neteisėti veiksmai (LR CK 6.246 straipsnis); 2) priežastinis ryšys tarp neteisėtų veiksmų ir žalos (LR CK 6.247 straipsnis); 3) teisės pažeidėjo kaltė (LR CK 6.248 straipsnis); 4) teisės pažeidimu padaryta žala (LR CK 6.249 straipsnis), tačiau LR CK 6.271 straipsnyje numatyta viešojo atsakomybė atsiranda esant trimis sąlygoms: neteisėtiems veiksams ar neveikimui, žalai ir priežastiniam ryšiui tarp neteisėtų veiksmų (neveikimo) ir žalos. Vadinas, reikalavimas dėl žalos atlyginimo (tiek turtinės, tiek ir neturtinės) gali būti patenkinamas nustačius visumą viešosios civilinės atsakomybės sąlygų: pareiškėjo nurodytos valdžios institucijos (nagrinėjamu atveju Lietuvos valstybės, atstovaujamos Šiaulių tardymo izoliatoriaus) neteisėtus veiksmus, žalos pareiškėjui padarymo faktą ir priežastinį ryšį tarp valdžios institucijos neteisėtų veiksmų ir atsiradusios žalos. Nenustačius bent vienos iš minimų viešosios civilinės atsakomybės sąlygų, valstybei ar savivaldybei, pagal LR CK 6.271 straipsnį, nekyla turtinė prievolė atlyginti žalą.

LR civilinio kodekso 6.250 straipsnio 1 dalis apibrėžia, kad neturtinė žala yra asmens fizinis skausmas, dvasiniai išgyvenimai, nepatogumai, dvasinis sukrėtimas, emocinė depresija, pažeminimas, reputacijos pablogėjimas, bendravimo galimybių sumažėjimas ir kita, teismo įvertinta pinigais. LR CK 6.250 straipsnio taikymo teisminėje praktikoje ne kartą buvo išaiškinta, kad neturtinė žala pripažintinas ne bet koks valdžios institucijų neteisėtais veiksmais (neveikimu) asmeniui, kuris kreipėsi teisminės gynybos, padarytas neigiamas poveikis, kad neturtinė žala gali būti konstatuojama tik tada, kai nustatoma, kad poveikis buvo pakankamai intensyvus, o ne mažareikšmis ir smulkmeniškasis, kai nustatoma, kad asmuo tikrai patyrė dvasinius išgyvenimus, realiai pajautė emocinę depresiją, pažeminimai buvo apčiuopiami, reputacijos pablogėjimas juntamas ir ši dvasinė skriauda, pasireiškusiu vienu arba keletu iš išvardintų elementų, nebuvo vienkartinio pobūdžio ar momentinė. Asmens patirtų dvasinių ir fizinių kančių (LR CK 6.250 str. prasme), jei jos realiai patiriamos, poveikis asmens fizinei ir psichinei sveikatai yra skaudžiausias ir labiausiai juntamas tuo laiku, kai asmenį veikia šias kančias sukeliantys neteisėti aktai (pagal LR CK 6.271 str.).

Veiksmų neteisėtumo pagal CK 6.271 straipsnį konstatavimui reikia nustatyti, kad valdžios institucijos darbuotojai neveikė taip, kaip pagal įstatymus privalėjo veikti, neįvykdė jiems teisės aktais priskirtų funkcijų arba nors ir vykdė šias funkcijas, tačiau veikė nepateisinamai aplaidžiai, pažeisdami bendro pobūdžio pareigą elgtis atidžiai ir rūpestingai. Sprendžiant dėl atitinkamos valstybės valdžios institucijos (jos pareigūnų) veikos neteisėtumo (pagal CK 6.271 straipsnį), kiekvienu atveju yra būtina nustatyti, kokios konkrečios teisės normos, kurios reglamentuoja skundžiamos institucijos veiklą, buvo pažeistos, kaip būtent šie pažeidimai pasireiškė asmens, teigiančio, kad jis dėl tokių veiksmų (neveikimo) patyrė žalą, atžvilgiu, taip pat tai, ar atitinkamos pasekmės (jei jos nustatomos) atsirado būtent dėl tų valstybės institucijų, pareigūnų neteisėtų veiksmų. Konstitucinis Teismas 2006 m. rugpjūčio 19 d. nutarime, be kita ko, konstatavo, kad asmeniui teisė į žalą, padarytos neteisėtais valstybės institucijų, pareigūnų veiksmais, atlyginimą atsiranda tik tada, kai įstatymų nustatyta tvarka yra konstatuojama, kad valstybės institucijos, pareigūnai atliko neteisėtus veiksmus ir kad žala asmeniui atsirado būtent dėl tų valstybės institucijų, pareigūnų neteisėtų veiksmų.

Teismas pažymi, kad ABTĮ 5 straipsnio 1 dalis reglamentuoja, jog kiekvienas suinteresuotas subjektas turi teisę įstatymų nustatyta tvarka kreiptis į teismą, kad būtų apginta pažeista ar

ginčijama jo teisė ar įstatymų saugomas interesus. Tačiau asmens pažeista teisė teismo gali būti apginta tuo atveju, jei jis konkrečiai įvardija neteisėtus valdžios institucijos veiksmus (neveikimą) ir savo reikalavimą pagrindžia atitinkamais argumentais bei įrodymais. Reiškiant reikalavimą dėl žalos atlyginimo nepakanka deklaratyviai ar abstrakčiai išvardyti galimai neteisėtas veikas, nes turi būti nurodyta, kokiais konkrečiais ir kada būtent atliktais neteisėtais valdžios institucijos veiksmais (neveikimu) buvo pažeistos asmens teisės ar teisėti interesai, kokio teisės akto reikalavimų nevykdė atitinkamas viešojo administravimo subjektas, ar neveikė taip, kaip turėjo veikti pagal atitinkamas teisės normas (Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2012 m. liepos 9 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A146-1527/2012).

Kalėjimų departamento direktoriaus 2010-05-11 įsakymas Nr. V-124 nustato, kad suimtiesiems bei nuteistiesiems, laikomiems Šiaulių tardymo izoliatoriuje, turi tekti ne mažiau nei 3,6 m² gyvenamojo ploto. Teisinis reglamentavimas nenustato tam tikrų baldų ar įrenginių užimamo ploto įtakos skaičiuojant kameros plotą, taigi darytina išvada, kad skaičiuojant vienam asmeniui tenkanti kameros plotą visas kameros plotas dalijamas iš kameroje laikomų asmenų skaičiaus.

Šiaulių tardymo izoliatoriaus Įskaitos skyriaus 2014-02-25 pažymoje Nr. 69/06-879 (b. 1. 9) nurodyta, kad L. Š. įstaigoje tam tikrais laikotarpiais buvo kalinamas nuo 2011-10-21 iki 2013-06-28. Pareiškėjas buvo laikomas įstaigoje kameroje, kurių plotas nuo 17,78 kv. m iki 19,99 kv. m. Kameroje buvo laikoma iki 8 asmenų. Kameroje Nr. 47 (18,74 kv. m) pareiškėjas buvo laikomas laikotarpiu nuo 2011-10-21 iki 2011-10-22, kameroje būdavo nuo 5 iki 7 asmenų, vienam asmeniui tekdavo nuo 2,68 kv. m iki 3,75 kv. m ploto. Kameroje Nr. 86 (17,78 kv. m) pareiškėjas buvo laikomas nuo 2011-10-22 iki 2011-10-27, kameroje būdavo nuo 3 iki 8 asmenų, vienam asmeniui tekdavo nuo 1,70 kv. m iki 3,12 kv. m ploto. Kameroje Nr. 48 (18,81 kv. m) pareiškėjas buvo laikomas nuo 2011-10-27 iki 2011-11-04, nuo 2011-11-08 iki 2011-12-16, nuo 2011-12-20 iki 2012-03-06, nuo 2012-03-13 iki 2012-03-26, nuo 2012-03-30 iki 2012-04-10, nuo 2012-04-16 iki 2012-04-25, nuo 2012-05-04 iki 2012-05-23, nuo 2012-05-25 iki 2012-06-04, nuo 2012-06-06 iki 2012-07-04, nuo 2012-07-09 iki 2012-09-05, nuo 2012-09-07 iki 2012-09-19, nuo 2012-09-21 iki 2012-11-06, nuo 2012-11-09 iki 2012-11-29, nuo 2012-11-30 iki 2012-12-14, nuo 2012-12-17 iki 2013-02-08, nuo 2013-02-13 iki 2013-02-15, nuo 2013-02-20 iki 2013-03-06, nuo 2013-03-12 iki 2013-03-13, nuo 2013-03-15 iki 2013-04-17, nuo 2013-04-19 iki 2013-05-03, nuo 2013-05-08 iki 2013-05-10, kameroje būdavo nuo 3 iki 8 asmenų, vienam asmeniui tekdavo nuo 2,35 kv. m iki 6,27 kv. m gyvenamojo ploto. Kameroje Nr. 57 (19,99 kv. m) pareiškėjas buvo laikomas nuo 2013-06-18 iki 2013-06-21, nuo 2013-06-26 iki 2013-06-28, kameroje būdavo nuo 4 iki 7 asmenų, vienam asmeniui tekdavo nuo 2,86 kv. m iki 5,00 kv. m gyvenamojo ploto

Iš viso pareiškėjas per laikotarpį nuo 2011-10-21 iki 2013-06-28 Šiaulių tardymo izoliatoriuje buvo kalinamas 473 dienas. Kadangi kameroje esančių asmenų skaičius niekada nėra pastovus, pareiškėjui periodiškai tekdavo nuo 2,22 kv. m iki 5,93 kv. m gyvenamojo ploto. Laikotarpiu nuo 2011-11-09 iki 2012-11-29, nuo 2013-02-13 iki 2013-02-15 mažiausias plotas, tenkantis asmeniui kameroje, buvo 3,76 kv. m, tad viršijo nustatytą normą, tad laikas, kai asmeniui tenkanti kameros ploto norma buvo galimai mažesnė, sudaro 451 dieną. Konstatuotina, kad pareiškėjo kalinimo laikotarpiu, esant palankiausioms sąlygoms, pareiškėjui tenkantis kameros plotas arba viršydavo nustatytą normą, arba būdavo labai nežymiai mažesnis.

Atsižvelgiant į Šiaulių tardymo izoliatoriaus specifiką, kad toje pačioje kameroje laikomų asmenų skaičius per tą pačią parą nėra stabilus (dalis kviečiama ikiteisminio tyrimo veiksams atlikti, dalis etapuojama ir nebūna kameroje), dalis laiko per kalinimo laikotarpį (1 val. per dieną) skirta pasivaikščiavimui gryname ore, tuo metu kalinamieji irgi nebuvo kameroje, konstatuotina, kad laikotarpiai, kai kameros buvo perpildytos, yra dar mažesni, nors jų tiksliai nustatyti teismas negali, nes atsakovas negali pateikti tokių išsamių duomenų dėl didelio nuteistųjų skaičiaus kitimo kiekvieną dieną.

Taigi darytina išvada, jog pareiškėjas periodiškai buvo laikomas sąlygomis, pažeidžiančiomis teisės aktais nustatytą kameros plotą vienam asmeniui, t. y. vienam asmeniui, laikomam kameroje,

teko mažiau kaip 3,6 kv. m ploto. Šiaulių tardymo izoliatoriaus administracija pažeidė pareiškėjo subjekcinę teisę būti kalinamam kameroje, kurioje jam tektų ne mažiau nei 3,6 kv. m kameros ploto, t. y. neveikė taip, kaip pagal įstatymus ši institucija ar jos darbuotojai privalėjo veikti. Aplinkybės, kad pareiškėjas buvo kalinamas kameroje, kurioje jam teko mažesnis nei teisės aktais nustatytas minimalus plotas, atsakovas iš esmės neginčija.

Pareiškėjas taip pat nurodė, kad jis buvo kalinamas kameroje, kuriose nebuvo atliktas remontas, netinkamas apšvietimas, tualetas neužrakinamas, nebuvo ventiliacijos.

Byloje pateiktas Šiaulių visuomenės sveikatos centro 2013-01-17 patikrinimo aktas Nr. EP-3 (b. l. 1015-24). Teismas, įvertinęs patikrinimo akte nustatytus faktus, konstatuoja, kad kameroje Nr. 57, kurioje pareiškėjas periodiškai buvo laikomas nuo 2013-06-18 iki 2013-06-28, Lietuvos higienos normos HN 76:2010 „Laisvės atėmimo vietos: bendrieji sveikatos saugos reikalavimai“ pažeidimų nustatyta, kameroje rastas pelėsis, reikalingas remontas, neužtikrintas pagrindinis valymas, per maža temperatūra, apšvieta, tačiau atliekant Šiaulių visuomenės sveikatos centrui patikrinimą 2013-05-09 (patikrinimo aktas Nr. EP-128, b.l. 16-23) toje pačioje kameroje pelėsio jau nerasta.

Lietuvos Respublikos bausmių vykdymo kodekso 7 straipsnio 1 dalyje įtvirtintas bausmės humanizmo principas, be kita ko, reiškiantis, kad vykdant bausmę, nesiekama žmogaus kankinti, žiauriai su juo elgtis arba žeminti jo orumą. Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2010 m. kovo 30 d. įsakymu Nr. V-241 patvirtintos Lietuvos higienos normos HN 76:2010 „Laisvės atėmimo vietos: bendrieji sveikatos saugos reikalavimai“ 6 punkte numatyta, kad laisvės atėmimo vietose laikomiems asmenims turi būti sudaroma saugi sveikatai gyvenamoji aplinka. Konstatuotina, kad vadovaujantis minėtais teisės aktais, pataisos įstaigų administracijų pareiga – užtikrinti, kad asmenys jose būtų laikomi sveikatai nekenksmingomis sąlygomis.

Pareiškėjo nurodyti argumentai, kad jis buvo kalinamas kameroje, kuriose nebuvo atliktas remontas, nuo lubų ir sienų byrėjo tinkas, buvo didelė drėgmė, netinkamas apšvietimas, tualetas neatitvertas nuo gyvenamosios patalpos, nebuvo ventiliacijos, yra abstraktūs, netikslūs ir nepagrįsti objektyviais įrodymais, todėl skunde nurodomų aplinkybių nepakanka konstatuoti, kad pareiškėjas buvo laikomas kameroje, neatitinkančiose Lietuvos higienos normos HN 76:2010 „Laisvės atėmimo vietos: bendrieji sveikatos saugos reikalavimai“ reikalavimų.

Kadangi pareiškėjas neturtinę žalą kildina iš netinkamų laikymo sąlygų Šiaulių tardymo izoliatoriuje, aktualus yra Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos (toliau – ir Konvencija) 3 straipsnis, kuriuo nustatoma, kad niekas negali būti kankinamas, patirti nežmonišką ar žeminantį jo orumą elgesį arba būti taip baudžiamas. Europos Žmogaus Teisių Teismas (toliau – ir EŽTT) savo jurisprudencijoje ne kartą yra išaiškinęs, kad Konvencija įpareigoja valstybę užtikrinti, kad asmens kalinimo sąlygos nepažeistų jo žmogiškojo orumo, kad šios priemonės vykdymo būdas ir metodas nesukeltų jam tokių kančių ir sunkumų, kurių intensyvumas viršytų neišvengiamai kalinimui būdingą kentėjimo laipsnį, ir kad, atsižvelgiant į praktinius su įkalinimu susijusius poreikius, būtų adekvačiai užtikrinama jo sveikata ir gerovė. Valstybė turi garantuoti, kad kalinami asmenys būtų laikomi sąlygomis, kurios užtikrina, kad jų orumas būtų gerbiamas, o bausmių vykdymo būdai ir metodai nesukeltų šiems asmenims didesnių ir intensyvesnių išgyvenimų už tuos, kurie yra neišvengiami asmeniui būnant kalinamu (žr. pvz., EŽTT 2000 m. spalio 26 d. sprendimą byloje *Kudła prieš Lenkiją*, 30210/96, 2001 m. liepos 24 d. sprendimą *V. prieš Lietuvą*, 44558/98). Pagal EŽTT suformuotą praktiką tam, kad netinkamas elgesys patektų į Konvencijos 3 straipsnio reguliavimo sritį, jis turi pasiekti minimalų žiaurumo lygį. Šio minimalaus žiaurumo lygio vertinimas yra reliatyvus; jis priklauso nuo visų bylos aplinkybių, tokių kaip elgesio trukmė, jo fizinis ir psichinis poveikis ir tam tikrais atvejais nukentėjusiojo lytis, amžius bei jo sveikatos būklė. Be to, sprendamas, ar elgesys pagal Konvencijos 3 straipsnį yra žeminantis orumą, teismas atsižvelgia į tai, ar jo tikslas yra pažeminti asmenį ir ar tai neišvengiamai paveikė asmenį su Konvencijos 3 straipsniu nesuderinamu būdu (žr., pvz., EŽTT 2001 m. balandžio 21 d. sprendimą byloje *Peers prieš Graikiją*, 28524/95).

Remiantis EŽTT praktika, vien tik mažesnio ploto suteikimas ne visada savaime suponuoja išvadą, jog buvo pažeistas Konvencijos 3 straipsnis. Pavyzdžiui, minėtoje V. prieš *Lietuvą* byloje EŽTT, įvertinęs bendrąsias kalinimo pagal įprastinį režimą sąlygas, konstatavo, kad santykinai mažą plotą, tekusį vienam asmeniui, kompensavo absoliučiais skaičiais vertinti nemaži miegamųjų išmatavimai, kuriuose netrūko nei šviesos, nei oro, bei suteikta judėjimo laisvė. Byloje nustatyta aplinkybių visuma nesuteikia pagrindo konstatuoti, kad pareiškėjas jo nurodytu laikotarpiu atliko bausmę žmogaus orumą žeminančiomis, t. y. pažeidžiančiomis Konvencijos 3 straipsnį, sąlygomis. Byloje nėra duomenų, kad Šiaulių tardymo izoliatoriuje pareiškėjas buvo kaip nors išskirtas iš kitų nuteistųjų ir jam kokiu nors būdu bloginamos bausmės atlikimo sąlygos.

Nors nagrinėjamu atveju Konvencijos 3 straipsnio pažeidimas pareiškėjo atžvilgiu nenustatytas, tačiau nustatyta, kad valstybė pagal nacionalinę teisę neužtikrino pareiškėjui laisvės atėmimo bausmės atlikimo įstaigoje minimalias gyvenamojo ploto normas atitinkančių gyvenimo sąlygų, t. y. CK 6.271 straipsnio prasme neveikė taip, kaip to reikalavo teisės aktai, ir dėl to yra pagrindas konstatuoti, kad pareiškėjui kilo atitinkamos pasekmės. Atsižvelgiant į pareiškėjo skundo pagrindą ir dalyką bei į nustatytas aplinkybes dėl netinkamų pareiškėjo bausmės atlikimo sąlygų, įvertinus pažeidimų trukmę ir mastą, galima teigti, kad pareiškėjas galėjo patirti papildomų neigiamų dvasinių išgyvenimų ir fizinių nepatogumų, papildomą diskomfortą, teisės aktais garantuotos minimalios gyvenimo kokybės pablogėjimą, kurių jis nebūtų patyręs, jei jis būtų buvęs laikomas teisės aktų nustatytais sąlygomis.

Kaip minėta, ta aplinkybė, jog asmuo tam tikrą laiką buvo laikomas nepriimtinais sąlygomis, nesilaikant teisės aktų reikalavimų, administracinių teismų praktikoje pripažįstama pagrindu atlyginti neturtinę žalą. Remiantis CK 6.271 straipsnio 1 dalimi, žalą, atsiradusią dėl valstybės valdžios institucijų neteisėtų aktų, privalo atlyginti valstybė iš valstybės biudžeto nepaisydama konkretaus valstybės tarnautojo ar kito valstybės valdžios institucijos darbuotojo kaltės. Šiaulių tardymo izoliatoriaus administracijos kaltė nesudaro būtinos valstybės atsakomybės sąlygos ir neatleidžia valstybės nuo atsakomybės dėl neturtinės žalos atlyginimo pareiškėjui. Teismas atsižvelgia į Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo praktikoje nustatytą taisyklę, kad asmuo, kuris yra kalinamas nepriimtinais sąlygomis, patiria neturtinę žalą, kaip ji yra apibrėžta CK 6.250 straipsnio 1 dalyje (pvz., administracinės bylos Nr. A143-1966/2008, A502-734/2009). Ši aplinkybė taip pat konstatuota ir Europos Žmogaus Teisių Teismo praktikoje (žr. pvz., 2008 m. lapkričio 18 d. sprendimas byloje S. prieš *Lietuvą*, 871/02). Nors nagrinėjamu atveju Konvencijos 3 straipsnio pažeidimas pareiškėjo atžvilgiu nenustatytas, tačiau nustatyta, kad valstybė pagal nacionalinę teisę neužtikrino pareiškėjui laisvės atėmimo bausmės atlikimo įstaigoje minimalios gyvenamojo ploto normos, t. y. CK 6.271 straipsnio prasme neveikė taip, kaip to reikalavo teisės aktai, ir dėl to yra pagrindas konstatuoti, kad pareiškėjui kilo atitinkamos pasekmės.

Dėl pareiškėjui už neigiamus išgyvenimus priteistinos sumos pažymėtina, jog asmens teisė į neturtinės žalos atlyginimą yra garantuota Lietuvos Respublikos Konstitucijos 30 straipsnio 2 dalyje ir ji turi būti įgyvendinama įstatymų nustatyta tvarka, nepažeidžiant bendrųjų teisinės valstybės principų, *inter alia* – teisingumo principo. Teisingas žalos atlyginimas reiškia ir tai, kad sprendžiant ginčus dėl žalos atlyginimo teismo turi būti nustatytas tikrasis žalos dydis. Teismo pareiga yra nustatyti teisingą kompensaciją už patirtus neturtinio pobūdžio išgyvenimus, praradimus, parenkant tokią piniginę satisfakciją, kuri kiek galima teisingiau kompensuotų nukentėjusiojo neturtinėms vertybėms padarytą žalą. Kita vertus, pastebėtina, jog Europos Žmogaus Teisių Teismas, gindamas Konvencijoje įtvirtintas pagrindines žmogaus teises ir laisves, neretai konstatuoja, kad teisės pažeidimo pripažinimas savaime yra pakankama ir teisinga satisfakcija už patirtą skriaudą (Europos Žmogaus Teisių Teismo 2000 m. spalio 10 d. sprendimas byloje D. prieš *Lietuvą*, pareiškimo Nr. 42095/98, 2006 m. spalio 10 d. sprendimas byloje L. L. prieš *Prancūziją*, pareiškimo Nr. 7508/02). Taigi teisės pažeidimo pripažinimas bylose, susijusiose su neturtinės žalos atlyginimu, tam tikrais atvejais gali būti savarankiškas pažeistų asmens teisių gynimo būdas. Tai reiškia, kad ne visais atvejais tam, jog būtų apginta pažeista neturtinė teisė, priteisiamas neturtinės žalos atlyginimas pinigais. Neturtinės žalos atlyginimas pinigais

priteisiamas, jeigu konkrečiu atveju nustatoma, kad teisės pažeidimo pripažinimo nepakanka pažeistai teisei apginti (Europos Žmogaus Teisių Teismo 2003 m. lapkričio 6 d. sprendimas byloje *M. prieš Lietuvą*). Analogiška praktika nuosekliai formuojama ir Lietuvos vyriausiajame administraciniame teisme (2007 m. liepos 19 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A2-718/2007, 2012 m. sausio 26 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A756-143/2012 ir kt.).

Sprendžiant dėl pareiškėjui priteistinos sumos neturtinei žalai atlyginti taip pat atsižvelgtina į tai, kad byloje nenustatyta, jog Šiaulių tardymo izoliatoriaus administracija kuriuo nors pareiškėjo kalnimo laikotarpiu išskyrė jį iš kitų kalinamųjų ir dirbtinai sudarė jam ankštas kalnimo sąlygas ar kitaip blogino jo kalnimo sąlygas, nėra nustatyta, kad Šiaulių TI netinkamo kalnimo sąlygos (apgyvendinimas perpildytose kamerose) iš esmės pakenkė pareiškėjo sveikatai (byloje nepateikta jokių duomenų, jų pareiškėjas nenurodė ir skunde, kad pareiškėjo patirti nepatogumai bei dvasinės kančios turėjo poveikį sveikatai).

Apskaičiuodamas neturtinės žalos dydį, t. y. įvertinęs pareiškėjo patirtus neigiamus dvasinius išgyvenimus pinigais, įvertinęs turimų įrodymų visetą, remdamasis teismų praktikoje taikytiniais neturtinės žalos vertinimo kriterijais, įvertinęs pareiškėjo subjektinės teisės pažeidimo mastą ir trukmę, bei atsižvelgęs į Lietuvoje egzistuojančias ekonomines darbo užmokesčio bei pragyvenimo sąlygas (minimali mėnesinė alga – 1000 Lt; vidutinis darbo užmokestis apie 2253 Lt), į egzistuojančią teismų praktiką (2013 m. liepos 24 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A556-1692/2013, 2013 m. rugsėjo 24 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A822-1472/2013, 2013 m. spalio 7 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A822-1475/2013), teismas mano, kad pareiškėjui padarytos neturtinės žalos dydis gali būti įvertintas 900 Lt. Dėl šių priežasčių pareiškėjo reikalavimas priteisti jam 36 000 Lt neturtinės žalos yra tenkinamas iš dalies.

Teismas, remdamasis tuo, kas išdėstyta, ir vadovaudamasis ABTĮ 85–87str., 88 str. 1 d. 5 p.,

n u s p r e n d ž i a :

Pareiškėjo L. Š. skundą tenkinti iš dalies.

Priteisti L. Š. iš Lietuvos valstybės, atstovaujamos Šiaulių tardymo izoliatoriaus, 900 (devynii šimtai) Lt neturtinei žalai atlyginti.

Sprendimas per 14 dienų nuo jo paskelbimo gali būti skundžiamas apeliacine tvarka Lietuvos vyriausiajam administraciniam teismui tiesiogiai arba per šį teismą.

Teisėjas Arvydas Martinavičius